

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 3.

V Ljubljani, 1. februvarja 1884. l.

XXIV. leto.

Premilostni, prevzvišeni gospod knezoškof Ljubljanski

dr. Janez Krizostom Pogačar

je v dan 25. januarja 1884. l. umrl.

Slavni pokojni knezoškof je bil velik prijatelj ljudskemu šolstvu in učiteljstvu. Omenjamo tu le njegovega prvega pastirskega lista, ki ga je preblagi vladika izdal ob nastopu na svojo stolico (6. sept. 1875. l.). Prevzvišeni pokojnik je takrat mej drugim pisal: „Najprijaznejše pa pozdravljam vas, častiti učenci, odgojitelji in voditelji učeče se svetne in duhovne mladeži; veselo upanje živí v meni, da se nikdar utrudili ne boste v ljubečem potrpljenji in žrtvovanji“.

„Prvo podlogo k nravno-verski omiki mora ljudska šola pokladati, in moja iskrena želja je, da bi vi častiti sodelalci v vinogradu Gospodovem, v vsej pomenljivosti spoznali razmere, v katerih se do nje nahajate. Nij res, da bi bila ljudska šola ločena od cerkve; krščanskemu nauku je častni prostor pri šolski uredbi odločen, in ravno ta pouk cerkvi sami spada vsled njenega poslanstva. Katehet, kot zastopnik cerkve, tudi duhovne vaje vodi; oba, katehet in učitelj, si v krščanski zastopnosti drug drugemu pomagata pri svetem delu npravno-verske odreje. Cerkev nima samo prav, ampak tudi najsvetejša dolžnost je njena, da se pravic jej podeljenih poslužuje in tako pride do zaželenega upliva. Ona ne more drugače, da male vodi h Kristusu, božjemu prijatelju otrok, in da ljubezen do njega vsaja v njihova mlada, mehka srca“.

„Cerkev je pa po šolski postavi naše kronovine še drugačno z ljudsko šolo tesno zvezana in združena. V deželnem šolskem svétu jo zastopata dva uda duhovskega stanú, ki ju cesar na predlog škofov imenuje; tudi v vsakem okrajnem šolskem svétu ima svojega od škofa imenovanega zastopnika; konečno pa je vsak samostojen duhovni pastir sam ob sebi užé ud krajnega šolskega svéta; v mnogih, znabiti v večini šol na deželi, je on tudi krajni šolski nadzornik. Naše stanje je tedaj tako, da v administrativnem,

kakor tudi v didaktično-pedagogičnem obziru pri šoli veliko premoremo. Sami torej sodite, bi li prav bilo, ko bi se mi pravice, ki nam toliko upliva zagotovljajo, posluževati ne hoteli“.

„Od nekdanj so bili duhovni pastirji prvi odgojitelji ljudstva. Upam, da bo ravno ljubezen do predragega národa našega vas gnala, da tudi vprihodnje zvesti ostanete temu svojemu poklicu“.

Te in enake spodbudne besede prevzvišenega pokojnega knezoškofa so pri našem šolstvu in učiteljstvu obrodile gotovo mnogo lepega sadú, in njegov spomin bode vedno živel mej nami.

Ženska vzgoja.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

23.

Tretjič se izpridi prebivalec mest s časopisi. Jaz menim tû ono tako zvano mejnárodno časopisje, — jaz poudarjam tako zvano, — kajti v resnici vredeje to časopisje le eno ljudstvo, zopet tako zvano izvoljeno ljudstvo, — židje! Ti časopisi škodujú enako ljudstvu, kakor žveplena kislina vinu. Oni znajo z vabljivimi, medenimi besedami govoriti na srce človeku; znajo se mu prikupiti, ga navdušiti za sè. To je sploh lastnost židovska. Tudi naháj se ljudje, ki gredó mnogo raje kupovat k judu, kajti ta se zna laskati, priklanjati in poniževati se pred kupovalcem; in to se mnogim jako dopada. Kakor pri kupčiji, tako tudi kot časnikar ne zatají žid nikdar svojega kramarskega duha. Zato ima tudi tû in tam le on dobiček, in preprost kristjan je vedno le opeharjen.

Toda ne misli, dragi bralec, da ti listi kar javno pridigujú in razširjajo nesramnost. Oj ne, ko bi ravnali tako, ogibali bi se jih še mnogi, in ne dosegli bi tedaj tako lahko svojega namena. Oni ravnajo tako in pišejo tudi v tem smislu, da le to, kar počno in kar zahtevajo oni, le to je v prid národu; a ono, kar hoté drugi, to je vselej škodljivo. Dalje zamolcé ali le površno omenjajo, ako kateri si bodi žid storí kako krivično dejanje; a nasprotno zopet opisujú preobširno vsak prestopok ljudí drugega veroizpovedanja. V tem so oni mojstri. Objektivni bralec bi si moral tedaj vselej misliti, da so le kristjani hudodelci, a židje same krotke ovce. A vender kaže statistika, da je mej židi več hudodelcev, nego mej kristjani. — Dalje obešajo zopet svoja dobra dejanja na največi zvon; ali dobrotljivosti drugih komaj omenjajo ali čisto zamolcé.

Kar se tiče razširjatve nemoralčnosti, pisati bi se dalo mnogo. Brati je treba le anonce v njihovih listih, kakor n. pr.: „Mati, ki ima dve odrasli, krasni hčeri, želí se seznaniti s kakovim kavalirjem, da ji pomaga iz zadrege“. — Kaj pomeni to oznanilo? Mati je prišla v denarno zadrego. Kavalir naj ji pomaga iz nje, a zató bode imel priložnost, občevati z njenima hčerama. Da ne bode molil ž njima, ali govoril ž njima o poeziji ali moráli, to si lahko misliš, dragi bralec. — Kaj pomeni zopet sledeče oznanilo? „Mlada, brhka vdova želí se seznaniti z možem, kateremu bi gospodinjala.“ — In tako bi se dalo naštetí še mnogo enacega.

Oporekalo bi se lahko, da se nikdo ne sili, da gre v to past. Toda pomislimo, kako malo jih je, ki so tako trdni v dobrem, da ne pridejo v skušnjavo, da se vjemó na tako ljubeznjive limanice. Za takove slučaje potrebuje se vé človek denarja, mnogo denarja. Dostikrat se porabi celó premoženje. In ako potem pride v zadrego, obrne se človek slednjič le do žida, da mu velikodušno za visoke obresti pomaga iz nje. Kaj pravim, pomaga? Še bolj ga potisne v njo, ter ga slednjič uničí popolnem. — Na

takov način so spravili Hebrejci užé večino ljudi na beraško palico, ter jih ponižali fizično in moralično.

Takove izgubljene eksistence so največ njih čin, in škodljive so državi in ljudstvu. Se vé, Hebrejec ima prostorno vest, in lahko spravi va-njo mnogo enacega, preden jo obteží.

V prvi vrsti srkajo pač meščani ta njihov strup; a tudi Rovtarji niso varni pred njim. Tudi njim se dopadajo ti izrastki žurnalistike. Saj je pisano vse tako lepo, tako poučno. In, ali ne trdijo ti časnikarji pri vsaki priliki, da imajo le oni prav, da so najbolje poučeni v vseh strokah, vseh razmerah! Kdo jim je v stani dokazati, da je kaj družega resničnega! In ker imajo vedno prav, zató jih bere tudi naš Rovtar, samó zato, da bode imel tudi on vselej prav, ako bode trdil to, kar so mu napisali ti časnikarji. Zraven tega bere se vé tudi, kako se vabijo kavalirji k hčeram onih mater, ki so prišle v zadrego, in misli si: „lej, lej, zakaj bi tudi jaz ne poskusil kaj tacega!“ — Oj, ubogi Rovtar!

Naj bi tedaj kerščanska žurnalistika se kaj bolj bavila s tem predmetom; naj bi svarila, opominjala preprostega Rovtarja, naj se ne dá zapeljevati tem tako zvanim „mejnárodnim žurnalistom“.

Jezikove opómnje.

(Dalje.)

III.

Druga neizogibna potreba k jezikovnemu zedinjenju je — popolnem enotna terminologija!

O tej stvari piše g. S. také-le: „Novega slovarja nam je treba . . . Kar je v zdanjej knjigi zastarelega ali morebiti celó napačnega, naj se iztrebi iz nje, česar pogrešamo v njej, naj se nadomesti in dopolni. In česa posebno pogrešamo v njej? S kratka: določne terminologije (v širjem pomenu), ki nam podaje za vsak posamezen pojem samo eno besedo, ne pa več, da naj pisatelj izbira, katera mu najbolj ugaja. N. pr. za pojem „aufgabe“ (na nemščino se moramo naslanjati) v določnem pomenu naj ne stoji: naloga, nalog, zadača, ali Bog vedi še kaj, temveč samo: naloga, nálog*) i. t. d. naj se rabi za druge pojmove „nüance“. To zahteva že sam pojem: terminologija . . . V tem (novem) slovarji naj išče slovenski pisatelj izraza, katerega potrebuje; kar tu najde, naj vzame brez premisleka in brez termoglavosti; bodi si dobro ali slabo, za to ni on odgovoren“.

Torej: Zeitung = novine; Zeitschrift = časopis; Journal = časnik; Feuilleton = listek („podlistek“ moramo vzeti za kak drug pojem, n. pr. „unter dem Strich“, ali kaj takega; kajti vsak „feljton“ ni „pod črto“, torej se tudi ne more dosledno imenovati „podlistek“); umsonst = zastonj (te besede se nekateri pisatelji po nepotrebnem ogibljejo!); vergebens = zamán; i. t. d.

Kaj bi vzeli n. pr. za pojem „fremd“? Neki odličen jezikoslovec uči: beseda „ljudski, a, o“ more pomenjati samo „fremd“. A za pojem „fremd“ treba nam, kakor drugod, samo ene besede, in ta ne more biti druga nego „tuj, a, e“ (ne pišimo pa: ptuj). Ako torej hočemo besedo „ljudski, a, o“ v knjižnem jeziku ohraniti, moremo jo rabiti edino v pomenu „Volks-, zum Volke gehörig“. Torej: ljudska šola = Volksschule; národna šola = Nationalschule!

*) Auftrag. Pis.

Lepo smo si Slovenci v teku zadnjih desetletij olikali jezik ter očistili ga po nauku pesnikovem:

„Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo. Kar je najetega v njem, dajte sosedu nazaj!“

Vender nam je še (po nekaterih tiskovinah) ostalo nekoliko okornih tujk; nekaj nemčizen se nam je pa vrnilo v novejšem času po slepem prelaganji nemških izrazov na slovenščino. Lepoglasje tirja, da tudi te madeže enkrat za vselej iztrebimo iz jezika — kjer se dá namreč to brez posebne sile izvésti! V naslednjem podajam nekoliko takih tujk, ki sem jih večidel nabral iz g. L-ove ocene prof. Kl-ove „Zg. sl. sl.“ (Lj. Zv. I.), in katerih se bode gotovo vsak Slovenec prav lahko ogibal:

— Zamorem, ich vermag, nam. = morem.

— Požarna straža ali bramba, Feuerwehr, nam. = gasilci; Feuerwehrverein = gasilno društvo.

— Na prosto grem, in's freie, nam. = na plano, pod milo nebó; im Freien = na planem, pod milim nebom.

— Mirodvor, Friedhof, nam. = pokopališče.

— Kinč, kinčiti (ogerska tujka), nam. = kras, lišp; krasiti, lišpati.

— Žegen (latinska) in gnada (nemška tujka). Ti besedi nahajate se skoraj v vsakej pobožnej knjigi, dási imamo namestu njiju dva lepa, slovenska, vsakemu kmetu umljiva izraza: blagoslov in milost.

— Eden za drugim, nam. = drug za drugim.

— Vse je bilo na nogah, nam. = po konci.

— Od strani, von Seite, nam. = samo „strani“; torej: strani národa.

— Brez da bi, nam. = ne da bi.

— Zastopiti, verstehen, nam. = razumeti.

— Žvegla, Schwegelpfeife, nam. = piščal ali peró.

— Znabiti, nam. = morebiti. In še nekatere druge.

A kakor z ene strani v resnici grde in okorne tujke, takó mora zopet z druge strani vsak nepristransk domoljub, ki ima pred vsem občno národno korist pred očmi, odločno obsojevati vse preumetne novotarije, s katerimi se preveč in po nepotrebem odmičeno od prave ljudske govorice. Nekateri Slovenci prestopili so v tem oziru že zdavno dovoljeno naravno mejo. Pozabivši namreč, da je jezik živa stvar, katera se ne more in ne sme poljubno prenařevati, brusili in pilili so na njem takó dolgo, da so — naj mi nihče ne zaméri, ako svoje mnenje naravnost povem — ustvarili neko umetno mešanico, ki se njim samim gotovo vidi lepa, pravilno slovenska, a katere ne more po mojem prepričanji noben bolj priprost Slovenec več umeti; jaz sam mnoge besede le s težavo umejem. Marsikateri slovenski list bi bil gotovo bolj razširjen, ako bi ne bil pisan v takem umetnem, težko umljivem jeziku, kakeršen je zdaj v „modi“. — A kar je najžalostneje, vse to umetno — predoktrinarno je je imenoval S. — jezikovno prenařevanje vrši se neprestano naprej. Brez vse potrebe vrivajo se nam nove, umetne besede in oblike. Vsako še takó lepo in nedolžno besedico nam nekateri ali spačijo, ali pa jo skušajo s kako novo skovano hrvatsko i. t. d. izpodriniti. Tako „napredovanje“ — naj se ga veselí, kdor more! — vidi se nam nezdravo, škodljivo, da s časom naravnost pogubno za naš národ, — in zategadel ne morem še dalje molčati in mirno gledati, kaj vse se počénja z našim jezikom.

Škodljiv zdí se mi pred vsem — pretirani purizem. Ali ni n. pr. smešno, ako prijatelj obeta prijatelju, da ga bo „pohodil“ (obiskal)! Zakaj bi za pojem „besuchen“ ne ohranili obče umljive besedice „obiskati“, za „Besuch“ = „obisk“?! — Ali: kdo

more odobravati mnenje nekega slov. pisatelja, kateremu so oblike „pihlja“, „šumlja“ i. t. d. „neizmerno smešne“, ker so bajé skovane po nemških „fächeln“, „rieseln“ . . .?! — Hvala ti „na“ tvojem trudu, nam. = „za“ tvoj trud?! — Ako bomo vsak, količkaj sumljiv izraz zavrgli ter ga s kakim umetnim, nenavadnim nadomestili, dobili bomo umetno zmes, katero bodo potem sami pisatelji brali, kajti ljudstvo jih ne bode več umelo! In ali nam je to res potrebno?

Kakó je nemščina vsa polna tujk, a zategadel vendar še ostane „kulturen“ jezik! — Tujke smeli bi po mojih mislih — kakor sem že prej omenil — zdáj trebiti samó še v takih slučajih, ako ne delamo sile umljivosti slov. jezika; no, in v nobenem prej navedenih slučajev se to ne godí.

Isto takó naopačno, nenaravno prisiljeno in škodljivo je, ako za pojme, za katere imamo že lepih, dobrih, lahko in obče umljivih izrazov, kujemo in v jezik vrivamo novih, navadnih, težko umljivih besed; in ako izmej besednih oblik dosledno rabimo najmenj navadne, najbolj umetne in najtežje umljive.

Koronacija (kronanje), uspenje (vnebovzetje M. D.), dosádnost (dolg čas), nožice (škarje), izvéstno (gotovo), baš (ravnó), jedva (komaj), oprostiti, opráščati (odpustiti, odpuščati), svedok, osvedočiti, uvériti (priča, prepričati), prisoten (navzóč), opasnost (nevarnost), ovočje (sadje), skriljak (klobuk), stoprav in stoprv (še le), kolajna (svetinja), prosjak (berač), žitje, žijem, žiti (življenje, živim, živeti); — nijsem, nesem (nisem), nij, nej, né (ní), nijmam, nemam (nimam), jeden, jedin, jednak, jedenkrat, jednóč, jednako-pravnost (en, eden, edin, enak, enkrat, enakopravnost), živjenje (življenje), stvoriti (storiti), hvosta (hosta), škola, školstvo (šola, šolstvo), vzpomlad (pomlad), Slomščák (Slomšek), modrák (modrijan), vzdehovati, pomneti (vzdihovati, pomniti), zahmán (niti „zamán“ jim ne zadostuje), hčem, nehčem (čem, nečem), polhen (poln), starik (starec), škatulja (škattlja), obtorej (zatorej), detca (deca), čegaver (čegar), prijazniv (prijazen), hiža (hiša), dobrost (dobrota), hlinavstvo (hinavstvo), kde, kder, nikder (kje, kjer, nikjer), poznat (znan), trebé (treba), užé in vže (že), izvor, izvoren — nam mora biti v prvej vrsti merodajen živi slovenski jezik, ne pa staroslovenščina in hrvaščina! (izvir, izviren), nizdoln (navzdol), pouk, poučen, poučiti (poduk, podučen, podučiti) i. t. d. i. t. d.

Ali je vse to res še pravi slovenski jezik? Za tako slovenščino „se jaz nikakor“ ne morem ogreti. Moje prepričanje je: vse te in podobne besede in oblike — naj si pridejo od koder in od kogar koli — so na vsak način preumetne, nekatere mej njimi sploh neslovenske, vse pa gotovo celó nepotrebne.*) (Dalje prih.)

Nekoliko izrekov Bóris Miránovih.

(Nabral in uredil **A. Gradišnik.**)

(Konec.)

Ogibajmo se pravih, debelih, neukretnih germanizmov, ki nam zares jezik pačijo in kazé; besed, katere tako rekóč vpijejo, da so tujke, katere se podajajo našemu jeziku, kakor bosopetemu zamorcu svetli cilinder! Takih besed pa, ki so se užé udomačile, ukoreninile v književnem jeziku, ki so dobile že čisto domačo slovensko obliko, také da jim pride samo jezikoslovni kemik z mnogim trudom in preizkovanjem do tuje korenine, take besede menim, da bi smeli rabiti brez smrtnega greha.

*) Nekateri se bojé, da bi slovenski národ ne utonil v germanskem morji, ako ne bomo vsake besede, ki je nekoliko nemškeje podobna, iz jezika iztrebili. Jaz pravim: ravno narobe! Bolj ko bo naš jezik umeten in nenaraven, tím laglje ga bode nemščina izpodrinila. „Sreduja pot, najboljša pot!“

Kakor s posameznimi besedami, takó je tudi s celimi izreki. Tudi tù in zlasti tù ne bodimo preveč izbirčni. Ogibajmo se takih, ki se ne zlagajo sè zakoni in pravili našega jezika, katerih se brani duh njegov. Mej take nerodne germanizme spada, da mimogredé omenim, tudi sploh rabljeni izrek: „prav imaš“; naš kmet govori mnogo bolje, kakor Latinec ali Grk: „prav praviš“, ali: „prav si storil“. Drugih vzgledov mi ni treba navajati; vse polno jih je po naših knjigah in časopisih!

Tudi Slovenci smo imeli gotovo nekedaj svoja národna imena, nekaj jih je še ostalo v národnih pesnih: Vida, Zora, Breda, Sonca. A s temi ne moremo izhajati; kaj nam torej početi? Po naši misli izposojujmo se jih najprej od svojih južnih bratov in sploh od slovanskih plemén.

„Zvon“, II. letnik 1876.,
v spisu: „Slovenska imena“.

Nam je potreba nekoliko več zložnosti v pisavi, da ne sme vsak pisati, kakor se mu dozdeva; da so neka stalna pravila, katerih se je držati vsakemu slovenskemu pisatelju, ako hoče pisati res slovensko, ne pa neke zmesí, ki ni ne tič, ne miš.

Ne zahajajmo v salone, kjer se človek tako lahko osmeši; ogibajmo se gladkega parkéta, kjer tako lahko izpodrsne okorna noga. Držimo se domačih tal, v njih so našega bitja krepke korenine, iz njih nam izvira prava moč.

Naše slovstvo naj se razvija in rase po edino pravih, naravnih zakonih, da bode zdravo in krepko, ne puhlo in sleparsko. Izobražujmo, blažimo, povzdiguje najprej domači govor; skrbimo, delajmo na vso moč, da bode govor omikanih stanov, potem dobimo s časom tudi národne salone, národno ženstvo, brez katerega vse naše slovstvo kakor vse národno življenje nima trdne podloge.

Majhen národu smo Slovenci in še ta razcepljen, razkosan; neugodne so naše politične, neugodne materijalne naše razmere — stara, žalostna resnica! In ta mali, ubožni, raztreseni národu si je v nekem plemenitem ognju, v mladostnem, vse hvale vrednem navdušenju, v iskreni ljubezni do národnosti, do materinega jezika, v svojem hrepenenju, svoji že po omiki, po národnem razvoju, v svojem blagem, nenavadnem vnetju za vse, kar je lepo, vzvišeno in plemenito — ta vzgledni národu, pravim, si je v oni mladostni dobi prostovoljno naložil breme, ki presega njegove materijalne moči.

III.

Kar sem užil bridkega, prišlo mi je od doma. Vender vse to ni mi eno samo trenutje omajalo globoko in široko ukoreninjene ljubezni do mojega národa.

Sin ne ljubi matere, ker je imenitna, gospodska, bogata; ne ljubi je tem bolj, čem več mu je dala; ljubi jo, zakaj? sam ne vé, ljubi jo, ker jo mora ljubiti, ker ne more drugače.

Pravo rodoljubje torej ni zasluga, nikédo nima pravice ponášati se z njim; kdor ga nima, ne zaničujmo ga, milujmo ga. Ali kdor kaže rodoljubje, katerega v srci ne čuti, on ni vreden našega spoštovanja.

Ne kličimo vedno rodoljubja na pomoč, da nam ne odreče tedaj, kadar ga je v resnici treba in ga tudi na pomoč poklicati smemo.

Z leti rase človeku hrepenenje po domovíni, po ljubem rojstvenem kraju; lepših je morda mnogo videl po svetu, a tako prijaznega, tako ljubega nikdar nikjer!

IV.

Malokedó je znal tako kakor Slomšek govoriti s prostim ljudstvom; vidi se mu, da mu gré vsaka beseda od srca, da mu izvira iz blage duše in iz gorke ljubezni do

svojega národa. . . . Slomšek-ove pesni so odsev blagega, veselega srca, čiste, pobožne duše.

„Zvon“, II. l. 1876., list 19.,
v spisu: „Nove knjige“.

Ako že ljúbite, ljubíte na skrivnem, na dnu srca, tam naj večna lučica, katero ste prižigali svojemu angelu, svojemu idealu; skrivna ljubezen najslajša ljubezen! Kaj treba vedeti svetu, kdó je vaša boginja.

Ako torej ljubiš, mladenič, ljubi zase; ne izpostavlaj svojih sladkih in britkih čutov v posmeh tujim ljudem, ki imajo vsak svoje potrebe in opravke.

Kakor je, tako naj bode,
Svet najboljši res je ta;
Bog razdelil je osode,
Kar zasluži vsak ima.

„Zvon“, II. l. 1876., list 18.:
„Pesem brez imena“.

Neznosno težko breme je dobrota.

„Zvon“, III. letnik 1877., list 9.
v pesni: „Samotar“, 4.

O blagor mu, ki sreča ga zadéne,
Da pridobi prijatelja si, brata;
Z jeklenimi vezmi naj z njim se okléne,
Ne zlatimi! pogubna moč je zláta.

„Samotar“, 4.

Nič ni nam previsoko, pregloboko,
Človeku vse mogoče je doseči . . .

„Zvon“, III. l. 1877., „Samotar“, 3.

Jaz priznavam in spoštujem vsako prepričanje, da je le pošteno, ne ponarejeno.

Kar je smešno, nenaravno, to ne more nikdar biti lepo.

Kar ne more živeti ob svoji notranji moči, naj pogine, bolje prej ko pozneje.

Zoper svoje prepričanje, se vé da, ne sme se človek nikdar in nikjer pregrešiti, ako neče biti veterica na strehi . . .

Človek nikoli samega sebe dovolj ne pozná. Naj si še tako prizadeva, da bi bil objektiven v mišljenji in pisanji, obtiči mu vender še na dnu srca kak ostanek samopridnosti.

„Zvon“, II. l. 1876., spis: „Mir in sprava“.

Kdor je nekoliko izkusil življenja, kdor ga je opazoval z ostrim pogledom, kdor se ni dal slepiti lepim besedam, sijajnemu videzu, — ón vé, da ena izmej najbolj redkih prikazni v življenji je nesebičnost, nesamopridnost v zasebnem isto tako, kakor v javnem življenji.

„Zvon“, II. l. 1876., spis:
„V spomin pokojnemu Janežiču“.

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

Prva t. j. Bohoričeva slovnica bila je v prepovedi, silo redka, težko dobiti; to rej je po nasvetu in zakladu tiskarjevem sestavil Pater Hipolit po njej drugo z naslovom:

2. *Grammatica Latino-Germanico-Slavonica. Ex pervetusto exemplari Ad modernam in Carniolicâ Linguâ loquendi methodum accommodata, a plurimis expurgata mendis, et Germanicis aucta dictionibus à Quodam Linguae Slavicae Amatore in communem utilitatem, studiosae Juventuti Interioris Austriae, Specialiter Dedicata. Superiorum permissu. Labaci. Formis J. G. Mayr, Incl. Prov. Carn. Typ. 1715. 8°. 224.*

Sostavil in naravnal jo je na tedanjo rabo, pravi, toda mnogo slabejše; pomnožil z nekterimi nemškimi izreki, a več latinskih in slovenskih je izpustil; prepisal je deloma celo predgovor tako, da se le drugi natis (Epitome po Kopitarju) Bohoričeve slovnice smé imenovati. — Po predgovoru do slavnih stanov notranje Avstrije, Štajerske, Koroške in Kranjske, v katerem se pripoveduje o jeziku slovanskem, o njegovi starodavnosti, prostranosti in različnosti, o Henetih, Vendih in Vandalih, o Slavenih, iz slava gloria, o listini „aurea bulla“, o sv. Cirilu in o sv. maši v slovanskem jeziku itd. — podpisan je „Cliens Infimus Joan. Georgius Mayr“. — Brez Cirilice in Glagolice razlaguje slovnico v razdelkih: Liber I. De Orthographia Latino Slavonica. II. De nomine ejusque Accidentibus. III. De Pronomine. IV. De Verbo. V. De Adverbijis, Praepositionibus, Conjunctionibus et Interjectionibus. VI. De Syntaxi. — Skloni so mu latinski; sklanjala: Ta Oča; Ta Mati; Tu Pismu. — Articulus — neque esse debet in slavonica et carniolica lingua . . . usurpatur . . . solum germanicae linguae prava imitatione: Ta dober, ta dobra, tu dobru; ta, ta, inu tu bulši. — Edén, en, jedan, -dna, -u. — Iest, ti, on; kateri. — Glagoli: delam, pišem, lubim. — V spregi: Iest sekam; bom sekan. Iest pišem; bom pečen. Iest lubim; sem lublen. V skladnji na pr.: Kakou je človik, takova je besseda. Kulikur vučenejši. Cicero je bil čez vse bessednike bessednik. Vbog na pameti ali na zastópu; spúmliv mineočiga (memor praeteriti); čedne štalti; potreba je hiténja ali podvizanja. Franski krajl (rex Gallorum). Zatú ker te je stare prijznosti ali na staro prijznost opoménil, si ti sardit póstal. Bo pitan (debel), ali se pita skuzi spájnje ali z' spánjom. Virgilius bode od mene bran ali Virgilius se od mene bere. Bom vučen Grammatiko ali se vučím Grammatike. Ludje z' ništer delajnjom, se vučé hudú délati. Debi prijatelom srečo vosčil sém spet damú prišál. Gmajn mestu (reipublicae) nuca, de se dobre kunšti (literae) ohránjo. Enimu dobrimu pastirju sliši ali eniga pastirja je živino bríti, nikar odrejti. O srečnih kmetičou! etc.

Po Valvasorju (VI. 360) je vže Matija Kastelec (M. Castellez) poslovenil: Thomas de Kempis Carniolicus de Imitatione Christi, a pustil v rokopisu. P. Marko pravi: „Thomae de Kempis de imitatione Christi libri IV. in carniolicum versi, quos aequaliter emendatos sub suo nomine edidit P. Hippolytus Neostadiensis Capucinus“ (Bibl. Carn. 13) in (pg. 27): „P. Hipolythus Neostadiens. Capucinus edi procuravit Thomasha Kempensaria etc. de imitatione libros in elegantiore Carniolismum translatos“ — z naslovom v prvotnem pisanji:

3. Buquize Od Slejda inu Navúka Chrifstufa nahhiga Isvelizherja. Tiga vifsoku zhaftyvrédniga inu Bogabójzhiga moshá, Tomasha à Kempis, Ordna Regularskih Chórarjou S. Auguftina. Sedej pèrvizh s' némfhkiga na Slovénski Crainski Jesik preftávlene. Vsim h' pravi poboshnosti, inu Duhovnim gorijemanju, tudi k' fvetim

shivleniu sheleozhim Dufham sylnu nuzne inu dopadlive, skus éniga vífsoku Rojeniga Gnadliviga Gofpuda fhpéndánje, inu skus mujo éniga zhafty-vrejdniga Malhnika Capucinarzkiga S. Francifca Ordna P. Hippólitufa s' noviga mefta na fvitlobo dane. V' Lublani, 1719. 12. str. 672.

V razgled naj se iz te knjižice (v Gajici) pové n. pr.: b) Predgúvor H karšanskimu Bravcu: . . . De pak leté visoku preštímáne Bukvice, tudi V' slovenski inu Crajnski Šprahi bodo timu Originalu enáke, sem jest teiste z' nemškiga Exemplarja, kateri je po tim Latinskim P. Henrica Sommeli posnét, na Slovenski jezik prestavil (str. 18). — Caput v. Od branja svetiga pisma. 1. V Svetih pissanih bukvah se ima ta gola risnica, inu nikàr ta modra zgovornost yskati. Tu svetu pismu se imá z' timistim duhom brati, z' katerim je sturjenu. V' pismi bi my imeli več ta nuc, kakor te čedne bessejde inu snažnu govorjenje špogati: inu glih taku radi te pobožne in preproste, kakor visoke inu ostruzastopne bukve brati. Nepusti se skuzi prestimánje tiga pissarja, kateri je teiste popissal, pregovoriti: tudi nevprašaj, aku je taisti ene velike ali majhene vučénústi bil: samuč ta Lubezen te čiste inu gole risnice, ima tebe h' branju vlejši. Nevprašaj gdu je letú djal inu govuril: temuč, kar je tukaj govorjenu, letú si ti imaš k sercu vzeti (str. 38. 39).

O Dictionarium trilingue piše Šafařik (Slow. I. 67): Ein zweiter Versuch, das Wörterbuch herauszugeben, misslang ebenfalls. P. Marcus sagt in seiner Bibl. Carn. „Meo tempore PP. Capucini Labacenses Dictionarium latino-germanico-carniolicum typis praeparabant; sed . . . crisi novis Labacensibus adversus primum folium procusum 22. Junii 1776 adjecta absterriti ab opere incepto primas manus retraxerunt“. Die hier gemeinte scharfe Crisis in dem „Wöchentlichen Kundschaftsblatt im Hzgth. Krain von 1776“ ist von dem Jesuiten Martin Naglič. — In Kopitar po besedah: Also auch von dem Krainisch des P. Hippolytus eine Probe! Und zwar aus seinem Orbis Pictus — piše (S. 98): „An den Wörtern gruča, purgišče, skedèn etc. und den Wortformen žejne, klopké, zuper voucjé, kolovret, motavilu etc. so wie an dem häufigen ej, erkennt der aufmerksame Leser den Unterkrainer; an dem bo nazaj klican, rožni žonft, garmprat, rata k' vuzku, und dem Artikel etc. den Deutsch-Krainer; an kosc, vusk, nith, ville u. s. w. so wie an der Vermengung der Praepositionen iz und z' den noch ungewohnten, noch nicht denkenden orthographischen Schüler Bohoritsch's.“

II. Ferencz Temlin, z Krajne z Lézenya, prvi med Slovenci zapadne Ogerske, je spisal „Katekizmus Gyoerszki, z vogrszkoga“ v Halli 1715. Naslov tej knjigi je zaznamnjan v bukvah: Voere krsztsánszke krátki navuki, v Halli 1754 (Šafařik. Slow. S. 21. 116).

III. Ahac Steržinar, rojen na Kranjskem, škofov oskrbnik in namestnik v Gornjem Gradu (in Oberburg), vstanovnik bratovščine sv. Ksaverja (Fundatoris Xaverianae devotionis ibidem), je spisal: Xaverianische Ehr- und Gnadenburg. Graec. 1729, in 8. primum latine conscriptum dein in Germanicum, jam in Vindicum idioma versum edidit, vid. Per. S. Francisco Xaverio sub Lit. X. (Bibl. Carn. 53). Spisal je: 1) Catholish Kershanskiga Vuka Peiffme, Katere se Per Kershánskimo vuko, Boshyh potyh, per fvétimu Miffionu; Inu slafti per fvetimo Francisco Xaverio Na Strashe Górniga Gradu Fare nuznu poyo. Kir ie vfaki dan fa vfakiga Romária Popólnoma Odpuftik enkrat v' letu. Pogmérane inu na fvitlobo dane V' Nemshkim Gradzu. Per Widmanftadianskih Erbizhah. Anno 1729. 8. 266. 2) Peiffem Od teh velikih Odpúftikov te Svete Krifhove Potí per te novi Cerkvi Svétiga Francisca Xaveria v' Gornim Gradu. Superiorum Permissu. Labaci. Formis J. G. Mayr, Incl. Prov. Carn. Typ. 1730. 8°. 30. Na razgled bodi:

a) Predgovor. Mladénči inu dékelce, stariši inu mlaiši hvalite to Ime tega Gospúda. Juvenes et virgines, senes cum junioribus laudent Nomen Domini. Psal. 148. — Ta Kralévi Prerok inu Psalmyst David, akulih ie iemov velike skerby, Kraléve opravila inu težke voiske; vender ie vsaki dan sédemkrat Boga hvalov; psalme ali svete peissme Bogu na čast pev. Septies in die laudem dixi tibi. Sédemkrat na dan sem iest tebi ô Bug čast nu hvalo dav. Zatu ie stu inu pédeset psalma vkupei zložov; iz katérih so te duhóvne molitve svetiga Brevyria veči tall vkop zložéne, inu na sedem ur čez dan rezdeléne . . . Koker ie pak sveti David v' starim Testamento opomynov nadolžne mladenče inu dékelce, debi Boga častili, inu svete peissme vednu peli: Toku ie v' novim Testamenti sveti Joannez vidov v' svojim resodénio Apoc. 14. c. De so v' ne-bésih stu, štir, inu štir deset taužent pevcov pred Božym thronam peli eno novo peissem. Te pevci so pak sgol hlapčiči al divice. Apoc. 14. c. Koker ie tedei sveti David opomynov; inu sveti Joannez vidov inu slišov Boga hvaliti, niemu na čast svete peissme peti: Toku vas tudi iest opomynam, debi mladi ludie radi te svete peissme peli, inu toku vednu Boga hvalili . . . . Leta ie ta ner pervi uržoh, de so lete svete Peissme vkop zložéne, inu zkuz druk na svitlobo dane . . . Ta drugi uržoh, zakai so te svete peissme sturiene, ie leta; dokler so veči tall od Catholiš Karšanskiga vuka; kateriga vi mladi ludie ner več potrebiute; de kar se na drugo vižo morebiti naradi vučite; zkus peissme se bodete raiši inu lohkeiši navučili, inu tudi terdneiši v' glavi obderžali . . . Treki inu sadni uržoh, sakai so lete svete Peissme sturiene, ie leta; debi te druge prasne, nanúčne, folž peissme opustili; namésti taistih pak te svete peissme peli . . . K zádnilo tedei vas opomynam, de se bel slovénškiga druka vučite, radi drugim naprei poyte; vselei ene viže se deržíte; de se bodo drugi od vas ložei vučili etc. —

b) Peissem od Svete Nedele v prvem in zadnjem (7.) odstavku:

Svetu pissmu nas vučy	Bug nam da delóvnike
Koku ie Bug stvarnik	K našimu živilu
Šest dni stvarov vse rečy	Bogu deimo práznike
Sedmi dan ie prasník:	K Božym opravilu.
Tega ie Bug posvétov	Kir Bogu služio radi
Z' svojim počívaniam	So vselei žégnani,
Deržati sapovédov	Nu žive v' Božie gnadi
Svetim prasnúvaniam	Bodo sveličáni.

„Ganz unpoetische, schlechte Reimerei . . In dem 12. S. langen „Predgovor“ wird . . . von dem Zweck dieser Lieder gesprochen; sie sollten unter andern die weltlichen Volkslieder verdrängen helfen (Šafárik Slow. S. 78).“

IV. Pater Rogerij (Rogerius), rojen v Ljubljani, kapucinec, sloveč pridigar, o posvečevanji stolne cerkve sv. Nikolaja imel dva slavnostna govora kranjska, sicer neznan. Po njegovi smrti so dali „PP. Capucini Conventus Labacensis“ Rogerija — hujus Provinciae olim Concionatore — cujus memoria in benedictione est — pridige morebiti s pripomočjo „Illustriss. Dom. Codelli de Fahnenfeld“, kteremu sta oba latinska predgovora poklonjena (Dom. Maecenati ac Patrono), na svetlobo z naslovom:

1) *Palmarium Emypreum seu Conciones CXXVI. de Sanctis totius anni. Signanter de nonnullis Particularibus et Extraordinariis, qui in quibusdam locis festive celebrantur, et usque modo Sermones de ipsis visi non sunt. Compositae ex Vitis eorum: Scriptura Sacra, ac SS. Patribus: variis Conceptibus, Symbolis et Historiis: praecipue aptis Moralitatibus refertae, in II. Partes divisae, ac copioso Indice provisae, datae publicae luci Carniolico Idiomate. Ad Majorem Dei Gloriam, eorundem Sanctorum Honorem, et Dominorum Curatorum Commodum: A. P. Rogerio Labacensi Ord. Min.*

Capuc. Concionatore Carniolico. Pars I. A prima die Januarij usque ad Mensem Julium exclusivè. Cum Privilegio Caesareo. Clagenfurti, Typ. et Sump. Joan. Friderici Kleinmayr, Incl. Archi-Duc. Carinth. Typographi, Anno 1731. 4°. XIV. 654. — 2) Pars II. Labaci typ. et sumt. A. Fr. Reichhardt Incl. prov. Caru. Typogr. 1743. 4°. 662. — Was oben, nach. Hrn. Kopitar, von den Predigten des P. Joannes Baptista a S. Cruce gesagt wurde, gilt auch von diesen des P. Rogerius, nur hat letzterer noch mehr Geschichten, Exempel, Citate u. s. w., die wirklich eine nicht gemeine Belesenheit verrathen. Jeder Predigt geht eine lateinische und krainische Synopsis in drei gereimten Versen, und das Thema, ebenfalls lateinisch und krainisch, voraus. Übrigens bekümmert sich der Pater um die Reinheit der Sprache eben so wenig als sein Vorgänger; sein Geschmack ist der seiner Zeit; eine gewisse Redekraft fehlt indessen seinen Predigten nicht (Šaf. Slow. S. 122).“

Besedo naj kažejo najprej a) nekteri „Zapopadki“ latinski in kranjski na pr.:

Synopsis.

Jesu charus, qui vult esse,
Donet huic, est necesse
Cor, Corpus et Animam.

Ardens et lucens Maria,
Lumen est his, qui in via
Ambulant in tenebris.

Maximus cum sit Sanctorum,
Maximus et Patronorum
Est Josephus pariter.

Petrus, Paulus mundo dati
Sunt a Deo, et dicati:
Ut duo luminaria.

Zapopadik.

Jesusu gdúr če postati
Lub, ta ima njemu dati
Sercé, Dušo, tar Tellu.
(Sv. tryeh Krajlou.)

Je Maria ena svejča,
Gorejča inu svejteča
Tem, kir u' temmè hodjo.

Kir nèr Vehši u mej Svetnyki
Je, takú u mej Pomočnyki
Tud' ner vehši Jožeph je.

Petrus, Paulus svéjtu dana
Od Buga, inu poslana:
Ko dve svejtli Luči sta.

Ta I. Pridiga.

Na I. dan Mesca Prossinca, ali: Januaria.

Tu je:

Na noviga Lejta, ali: na Jesusaviga Obresovajnja dan.

Synopsis.

Flores varij donantur,
Et à pio Jesu dantur:
In strenam hominibus.

Zapopadik.

Mnokateri Cvejt šenkuje,
Tar iz tem Ludy daruje:
Jesus h' Lejtu novimu.

Thema.

Vocatum est Nomen ejus Jesus.

Njega Ime bilu je imenovanu Jesus. Luk. 2.

Zahválen bodi Bug Vséga Mogočne! de dočakáli smo ta danášni dan, kateri je ta prvi tega Mesca Prossinca, inu tega noviga Lejta. Kateru Vošim usem iz Vstmi inu sercam, inu slednimu posebaj u' zdravju, myhru, pokoju inu vessélju začét, inu tu iz več drugimi šrečnu u gnade Bošji končáti: h' sadnimu po tem reunim žjulèjnu zadóbit to cromo tega Isveliyčajna u Nebessah.

Zahválen, právim: bodi Bug V. M. de došiveli smo ta današni dan, inu Messic! kir ty donessó nam en velik trošt inu vesselje. En velik trošt donesse nam h' pervimo ta od Rimlanou Januarius, od Cranjcou pak Prossinic imenuvani Messic; kir ta stury nam tu vupajne še dalej u sdrauju inu šreče iz Gnado Božjo čez tu novu Lejtu tu

časnu šjulejne stegniti inu pelati. Donesse nam pak ta današni dan, kakor prvi tega nóviga Lejta enu veliku Vesselje iz tem, kir postavi nam naprej téga, po katerem telkáj 1000 Lejt taku milu sdíhalu je tu reunu, inu u šušnoste tega hudyča snajdenu Človestvu: postávi, pravim: naprej ta današni, prvi tega noviga Lejta dan tega iz tem sládkim, S. inu častitim Imenam imenuvaniga Isvelyčarja; kateri pred ossmemi dneme príšál je na ta svejt: Quarerere, et salvum facere, quod perierat — Iskat tu sgublenu, inu isveličat tu pogublenu: Za volo kateriga iz vehši častio častet, inu iz vehšim vesseljam obhajaj je nam, kakor číslan bil je od teh Rimlánou . . .

Kir danass obhájamo ta dan, na katéri danu je bilu temu ossem dny starimu Dej-tetu tu presvetu Ime Jesus; takú tu S. Dejte Jesus stópi iz S. Imenam naprej, tar tem Ludem sa en dar noviga Lejta da k' enimu frišnimu spomynu na njegovu S. Ime, eno frišno rožico; katere ime sačne se od eniga puštaba njegoviga S. Imena. . . Nazarenus, Floridus, ali cvejteč . . . Juventus ali Mladust, inu ta rožica Jacinthus ali Zinta. Ennupti ali Zakonski, Eufrasia, Očnyk ali Augen-Trost. Superiores ali Gosposka, Salvia ali Žajbel. Viduitas ali Vdoustvu, Viola ali Violca. Servitus ali hlapčuvajnje, Solsequium ali Sončenca . . .

De sklenem obernem se h' Vam, kateri daruvani ste danass od Jesusa, tar Vass ogovorym, inu sicer eniga sledniga posebei iz unim, iz katerim opominal je Bug tega Škoffa Philadaelphiae, rekhoč: Tene, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam . . . Glejte tedaj Vy Mladeniči na vašo belo Zintho, inu oskruniti varite se vaše Divištvu. Glejte Vy Zakonski na vaš Očnyk, de kolnih ocy ne bote iméli. Glejte Vy Gospóska na vaš Žajbel, de zdravo glavo per sodbe ohránite. Glejte Vy Vdouci inu Vdóve na vašo Violico, de ponižne, krodke inu drugim nucne se kažete. Glejte h' sadnimu Vy Podložniki, Posli inu Preprosti na vašo Sončno rožo, de boste pousod na Jesusa gledali. Glejte, pravim: sedaj h' usem ukupaj. Glejte na ta Vam dani dar, inu po lestnynah tajstiga se rovnajte: kir taku častyli boste tu S. Ime Jesus, skuzi kateru imeli boste čez celu lejtú per Vass ta lubi myhr, pokoj, trošt, vesselje inu to gnado Božjo: kir taku imeli boste enu dobro S. novu Lejtú, kateru vošim usem od Buga iz tem. Amen (Pars I. str. 1 — 15).

D o p i s i

Z Dunaja. (Poštne hranilnice.) Poštno-hranilnični urad na Dunaji, kateri — odkar je v Avstriji uvedena poštno-hranilnična služba — uredbo te službe korak za korakom, vender držeč se gotovega smotra ali konca, neprestano dopolnjuje s tem, da tu svoje dozdanje ravnanje in rokovanje popravlja, tam kak nov postopek poprijemlje, ukrenil je zopet neko tehtovito naredbo, katera bode vložnikom zarad svoje posebne prilležitosti kaj ustrezala.

Do zdaj namreč je bilo zapovedano, da naj bi vsak vložnik enkrat na leto (in sicer v obletni dan svoje prve vložbe) poslal poštno-hranilničnemu uradu na Dunaj svojo vložno knjižico za to, da se va-njo vpišejo obresti, kar se jih je do 31. dné decembra prejšnjega leta nateklo in počensi od tega dné glavnici prištelo.

To je bilo zapovedano zarad tega, da bi se vpisovanje obresti v vložno knjižico porazdelilo kolikor je moči na celo leto in takó poštno-hranilnični urad ohranil kake preobložbe z delom prve dni po novem letu, ko ob završevanju poslov bivajo itak vse roke polne dela; ali omenjena zapoved je imela v sebi to nepriliko in težkočo, da bi vsled nje bilo vsakemu vložniku enkrat na leto po več ali manj časa ostajati brez svoje knjižice, kar bi mu torej branilo med tem na-njo novcev vlagati ali nazaj prejemati; in ta čas utegne — če vzamemo kak bolj oddaljen kraj n. pr. v Dalmaciji, — iznašati vender le po kakih 14 dní. Želeč to ubraniti, narejeno je zdaj, da naj celó več treba ne bode vložne knjižice e. kr. poštno-hranilničnemu uradu zarad vpisovanja

obresti pošiljati. Namesto tega pošlje poštno-hranilnični urad vsakemu vložniku po tem — ko doteče leto, vender najpozneje dva meseca po obletnem dnevi njegove prve vložbe — »nakaznico gledé obresti«, katera slove na njegovo obrestno imovino, kolikeršna se mu je natekla do 31. dné decembra meseca preteklega leta, ter je veljavna na dva meseca.

Le-ta obrestna nakaznica odzvame se vložniku — dokler teče ta dvomesečni rok, — o priliki, ko kake novce vloga ali kako vračilo prejme, pri kateri koli biralnici, ki mu nakazani iznos obresti kot obrestno imovino v vložno knjižico vpiše takó, da bode počensí od 1. dné januarja tistega leta obresti nosil.

S to kaj praktično naredbo se doseže, da bodo vložniki svoje vložne knjižice neprenehoma pri roki imeli. — Samo tedaj, ko bi kak vložnik po zamudi prejete obrestne nakaznice v dveh mesecih, dokler ostane veljavna, ne prinesel k nobeni biralnici, ali pa, ako bi vložnik — ko potečeta dva meseca (po obletnem dnevi njegove prve vložbe novcev) — ne dobil nikake obrestne nakaznice, — samo v teh dveh slučajih je treba, da vložnik knjižico poštno-hranilničnemu uradu pod priporočilom pošlje, za kar pri vsaki biralnici zastoj dobode primeren zavitek; poštno-hranilnični urad tedaj obrestno imovino v knjižico vpiše in po tem knjižico vložniku nazaj pošlje pod adresu, kakor jo je le-ta posebej povedal ali kakeršna se vidi iz knjižice same.

Razumé se samo ob sebi, da vložnik nikdar ne izgubi svojih obresti, niti tedaj, ko bi knjižice poštno-hranilničnemu uradu celo ne poslal ter ne dal si nigdar obresti vpisati va-njo; kajti poštno-hranilnični urad obresti v vseh okolnostih na vložnikovem tekočem računu v imovino pripisuje in glavnici prideva, ali vender je vložniku samemu jako v prid ter si mora želeti, da mu se obresti leto za letom v knjižico pripisujejo.

Iz Gradca. Nedavno je imelo naše »Graško učiteljsko društvo« občni zbor. Zanimivo je bilo pri njem samo to, da je imela neka učiteljica zeló dolgi govor o Arlberškem prerovu, a neki učitelj v otroških vrtilih. Po mojih mislih bi bilo narobe primerneje; a kaj se hoče, ker se pa tudi naše tovarišice pokažejo tako rade učene. — Po našem mestu dela ne malo hrupa novica, da je naučno ministerstvo sklenilo sè šolskim letom 1884/5. opustiti gorenje razrede na tukajšnji državni visji realki, ker broji letos vsa šola le 120 dijakov, in pa, da se kaj prihrani. Štedenje je res lepa lastnost, a kam bodo šli profesorji, ker je povsod vse zabito. Čudno bode tudi to, da bomo imeli potem tukaj c. kr. nižjo realko poleg visoke c. kr. tehnike! — č.

Iz Šmarije pri Jelšah. »V tretje gre rado«, pravi národní pregovor. Njegovo resnico ima priliko premišljevatí g. Karol Gertscher,*) uradnik pri nas, kateri je sploh znan kot tretji glavni steber »Schulverein-a«, koji je v strastni agitaciji zanj tekmoval z Rothschild-nom in Nagele-tom, koja je, kakor sem vam zadnjič poročal, doletela zaslužena krca z višjega mesta. In ta tretji agitator je kaznovan s tem, da ga je dotični minister prestavil od nas na Koroško, kjer bode vinska kapljica malo dražja, če bode hotel koroške kmete pri političnih shodih napajati. Le tako naprej, jim bode kmalo sapo zaprlo, ako bodo videli, da na visokem mestu ne vidijo radi taci postranskih poslov! — b —

Iz Trsta. Tukajšnja c. kr. namestnija je naš mestni odbor povprašala, ako hoče morda svoje komunalne osmerorazredne ljudske šole razdeliti v samostojne peterorazredne ljudske in v samostojne trirazredne meščanske šole, kakor šolska novela dopušča, a mestno starejšinstvo je odgovorilo, da ostane vse pri starem. — So pač kmalo preračunili, da bi bilo po razdelitvi več šolskih troškov, nego zdaj. *Jadrebzan.*

Iz Breznice na Gorenjskem. Dragi »Tovariš«, vzprejmi te-le vrstice v svoj list. Pišem Ti namreč nekaj o odhodu našega predragega in nepozabljivega kateheta g. Franca Gregorija. — 13. dan novembra preteč. l. bil je žalosten za našo šolsko mladino, ker ta dan je bil naš priljubljeni gospod katehet zadnjikrat v šoli. Gospod duhovni učenik ni še izrazil svojih čutov v slovo, že je po vsi šoli nastalo glasno ihtenje. Do solz ganjen je odhajajoči gospod le še vsakemu učencu in vsaki učenki dal lepo podobico v spomin, ter potem zapustil drago svojo mlado čedico. V dan odhoda je blagemu gospodu neka učenka v imenu šole podarila lep šopek iz domačih cvetic, ki bode nepozabljivemu gospodu gotovo drag spominek. Da ne bi žalil ponižnega gospoda, ne govorim dalje o njegovih lepih lastnostih; rečem le toliko, da nisem še nikdar videl, da bi bilo ljudstvo kje svojega duhovnega gospoda toliko ljubilo in spoštovalo, kakor tukaj — in da bi ga bila šolska mladina tako ljubila, kakor tukaj. Bog daj srečo blagemu gospodu, koderkoli bode hodil!

Iv. Zarnik.

*) Takó se piše sam, zato, ker je ime pranemško!

Iz Logatskega okraja. Prav iz srca ogromne večine Kranjskih učiteljev je govoril dopisnik iz Ljubljanske okolice v prvi letošnji »Tovariševi« številki rekši, da učitelji na Kranjskem močno pogrešamo svojega imenika. — Pogrešamo ga res v lastno sramoto, in pogrešali ga najbrže tudi še bomo, če nas »Slovensko učiteljsko društvo« ne reši iz te zapreke vsaj v prihodnjem letu. Ker je pa do tja še daleč in ker bi vednega pogrešanja konečno vendar že od več bilo, zato si dovoljujem gledé izdaje omenjenega imenika sledeče nasvetovati: »Učiteljski Tovariš« naj bi po vzgledu »Goriške Šole« zvezek 3. od dné 8. januarija 1881. leta odstopil v veliko veselje in zadovoljnost svojih čestitih naročnikov toliko prostorčeka, da bi se s pričetkom marca ali vsaj aprila t. l. v vsako številko vvrstila po dva ali trije šolski okraji in v par mesecih bi imeli cel imenik v rokah. — Da pa ne bi kdo mislil, da menim vso to butaro na »Tovariševa« pleča naložiti, se zavežem tù javno za naš okraj tak imenik prirediti in »Tovarišu« do meseca marca v natis izročiti. Upam in nadejam se, da bodo drugi naši sobratje — zastopniki učiteljstva v okrajnih šolskih svétih — na »Tovarišev« poziv tudi to nalogo radi prevzeli in s tem pripomogli, da pridemo vendar zopet jedenkrat do splošno zaželjenega in težko pričakovanega imenika. Prihodnje leto naj bi pa »Slovensko učiteljsko društvo« letnino v toliko zvišalo, da bi potem na podlogi tega imenika vsako leto svojim udom podajalo mali koledarček z imenikom — če ne vseh slovenskih — pa vsaj Kranjskih šol in učiteljev. Na ta način bi si omenjeno društvo pridobilo mnogo novih udov in pritožbe o imeniku bi izginile za vselej.

Na nogo torej dragi sobratje z dejanjem, ne pa le s praznim besedovanjem!*)

Iz Krškega. (O razstavah učil.) Pretečene šolske počitnice imel sem priliko na svojem popotovanji ogledati si taki razstavi v Gradcu in na Dunaju, edini v Avstriji. V Gradcu osnovali so trije učitelji taki zavod v šolskem poslopji Wielandgasse. V petih nalašč za to odločenih sobah razstavljena so bila razna učila in priprave za vse predmete, celó telovadsko in šolsko orodje, kakor: table, klopi; katere so poslale trgovske in fabriške firme iz vseh krajev Avstrije in Nemčije brezplačno na ogled. Vstop v razstavo je vsakemu brezplačno dovoljen ob nedeljah od 10.—12. ure, druge dni pa se je treba za to oglasiti pri šolskem vodji. Omenjeni učitelji izdajajo tudi svoj list »Lehrmittelmagazin«, cena 1 gld. 20 kr. na leto. Tù se opisujejo vse razstavljene reči s slikami, ter naznanjena je tudi cena in firma. Tak list je jako primeren za okrajne učiteljske knjižnice. Na Dunaji pa vzdržuje enaki zavod mesto samo v Westbahnstrasse VII. B., z naslovom: »Permanente Lehrmittelausstellung der Stadt Wien«. Tudi tù se nahajajo najnovejši in najumnejši izdelani šolski stroji in učni pripomočki s priloženimi navodi. Stvar je že sama ob sebi jako zanimiva in podučljiva; poleg tega ima pa tù učitelj priliko si izbrati najnovejše, najcenejše in najboljše učne pripomočke za svojo potrebo, kar iz katalogov ni tako lahko mogoče, in vendar bo vsak pritrdel, da dobra učila imajo tisti pomen za učitelja, kakor dobro orodje za rokodelca. Z dobrimi učili doseže se tudi lažje in boljši uspeh pri pouku. Ta namen imajo tudi omenjene razstave v imenovanih mestih. Tù sem prihajajo učitelji in krajni šolski svetovalci iz dežele pri priliki ogledovat in izbirat učila za svoje šole. Torej, tovariši, pozor na to, kadar pridete v Gradec ali na Dunaj!

B.

— Poštno-hranilnični urad ima pri nas velike uspehe. Za Ljubljano se je na Kranjskem tukaj največkrat vložilo denarje hraniti. To je pripoznalo tudi ravnateljstvo v Beči, ki je te dni radi tega pohvalilo tukajšnje poštno vodstvo in tukajšnjega meščanskega ravnatelja, ki sta v javnih govorih in v šoli mladino na veliko korist hranjevanja in vlaganje novcev pri poštnih opozorjevala. Naj se tudi drugod domoljubi, učitelji in duhovniki pogostoma spominjajo poštno-hranilnega zavoda!

Iz Dolenjskega k dopisu »Iz Ljubljanske okolice«. Imenika nam je res zeló potreba. Učitelj, kateri živi nekoliko časa na deželi, ne pozná večine svojih tovarišev po imenu in ne vé, kje bivajo njegovi nekdanji kolegi, ki so se v teku časa preselili v druge kraje. Toda z imenikom nam bode le za jedno leto ustrezno, drugo, tretje ali četrto leto smo pa zopet na tem, kakor danes. Jaz menim, boljši bi bil koledar z imenikom združen. Vsak učitelj omisli si o novem letu pratiko ali koledar, kajti brez tega ni nobena hiša, tedaj ga tudi učitelj ne more pogrešati, zlasti ker ga celó pri svojem poslu mnogokrat neogibno potrebuje. Nahajajo se koledarji za razne stanove, mej temi tudi za učitelje, a slovenskega učiteljskega koledarja ne najdeš, če ravno ga mnogo učiteljev zeló pogreša. Ali bi ne bilo mogoče, da bi si sestavili slovenski učitelji svoj koledar, kateri naj bi bil mej drugim tudi imenik učiteljstva Kranjskega? Če se delo razdelí, bo malo truda, in pri »Slov. učiteljskem društvu« je gotovo kdo, kateri bode drage volje

*) V prihodnji odborovi seji „Slov. učiteljskega društva“ (v dan 7. febr. t. l.) bode se mej drugim tudi že o tej toliko potrebni stvari posvetovalo, in nadejamo se, da tudi o tem potrebno ukrenilo. Uredn.

tvarino za koledar uredil. Osnujmo si tedaj slov. učiteljski koledar, kakoršnega imajo n. pr. nemški učitelji! Na Kranjskem je nad 400 učiteljev in učiteljic; skoraj vsak si ga bode naročil, in če bode koledar vsako leto dobro uredovan, utegnejo ga tudi tovariši na Štirnem, Koroskem in Primorskem naročevati; smelo trdim tedaj, da bi »Slov. učiteljsko društvo« ne imelo zgube, ako bi ga založilo. Kaj naj bi prinašal ta koledar? 1. Kazalo. — 2. Rodopis cesarske rodovine. — 3. Navadno leto 1885. — Začetek leta 1885. (občnega in državnega, cerkvenega, šolskega). Godovinsko število. Letni časi. Premakljivi prazniki. Kvaterne in druge poste. Znamenja luninih premen. Nebeška znamenja. Mrakovi leta 1885. — 4. Meseци in dnevi od septembra 1884. l. počemši, do meseca grudna 1885. l., tedaj v vsem vkup za 16 mesecev, to pa za to, ker se nekod že ta mesec šola začénja. Mej listi mesecev bi bil prazen list za zapisnik. — 5. Lestvica za pristojbine štempeljnov z opombami k vsaki lestvici. — 6. Dnevi postavnih počitnic. — 7. Dnevi žrebanja vseh avstro-ogerskih loterijskih sreček. — 8. Šolske oblasti, a) slavno c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje, b) slavni c. k. deželni šolski svèt, c) c. kr. komesija za izpraševanje učiteljev. — 9. C. kr. učiteljske v Ljubljani. — 10. Šolski okraj Ljubljanskega mesta. — 11. Vsi drugi okraji po abecednem redu. — 12. Imenik učiteljev in učiteljic po abecednem redu. — 13. Imenik učiteljskih pripravnikov in pripravnic. — 14. Šolska novela in druga važna določila slav. ministr. — 15. Črna tablica za male notice. — 16. Najvažnejše letnice iz zgodovine starega, srednjega, novega in najnovejšega veka. — 17. Biografije slavnih mož v zeló skrčenih potezah. — 18. Avstro-ogerska monarhija po najnovejših virih: □ mera posameznih dežel, število prebivalcev in deželne barve. — 19. Druge Evropejske države, nje novci in mere, pretvorjene v Avstrijske. — 20. Odlikovanja za šolo zaslužnih mož v preteklem letu. — 21. Meteorologični zapisnik. — 22. Zapisnik za skupščine. — 23. Društveni zapisnik. — 24. Učni črteži za 1-, 2-, 3-, 4- in 5razredne ljudske šole z celodnevним in poludnevним poukom v nižjih razredih. — 25. Zapisnik za učence. — 26. Zapisnik za vsak dan z pedagošnimi izreki in migljeji. — 27. Zapisnik za izposojene knjige. — 28. Inserati dobrih učnih pripomočkov. Vsa knjiga naj bi obsegala 200 do 250 strani*) navadne žepne velikosti kalendrov, katera naj bi bila v platno vezana.

Razni pisatelji in prijatelji šole naj bi vsako leto pošiljali gradiva za učiteljski koledar uredniku »Učit. Tovariša«; iz tega bi se zbralo, kar bi bilo primernega; tako bi imel koledar vsako leto drugo lice, in gotovo bi se tako vsakemu učitelju priljubil, da bi nikdar ni segal po drugih koledarjih. Samo po sebi se ume, da bi bil imenik vsako leto v popravljenem natisu v koledarji. (Vse kar je navedeno od šte. 1. do 15. in od 20. do 28. naj bi ostalo vsako leto v koledarji s potrebnimi premeni; kar pa je pod šte. 16. do 19., se pa lahko nadomesti vsako leto z drugo tvarino.)

Vidi.

Iz Železnikov. Kdaj naj se belijo šolske sôbe? Čudno vprašanje to, bi utegnli marsikdo reči, prebravši naslov teh vrstic; — kdaj nek drugekrat, kot o glavnih šolskih počitnicah! Takrat je za to naj več časa; vsaka pomanjkljivost se lahko polagoma popravi, in otroci stopijo s pričetkom novega šolskega leta veselega srca v osnažene šolske dvorane. To je že vse res, in prav tako. Zlasti na večrazrednicah bi beljava mnogih sôb o vzpomladi begati utegnila več dni šolski pouk.

Preudarimo vender to zadevo tudi po drugi strani, in oglejmo si jo malo bližje!

Otroci pridejo jeseni, ko je pogostno že mrzlo in vlažno vreme, res v lepo osnaženo šolo; ali — kako dolgo pa ostane tako? Zakurjena peč spušča pogostno dim; — in če ga tudi ne, toplota že sama po sebi naredi stene kmalo nekako rumenkaste. Zraven tega se prah le prerad usede na vlažne stene; in onesnaži jih. Vzpomlad se približa, vse v naravi se omladi, solnce svetlo sije, ter zamazano šolsko sôbo še dolgočasnejo dela. In v tako šolo morajo hoditi otroci vse poletje, — na marsikakem kraji pa blizu do jeseni!

Tudi pri nas bilo je dolga leta tako. Neko zimo kadila je pa peč čez navado hudo, in prisiljeni smo bili, vzpomlad beliti šolo vnovič. Ostala je čedna vse poletje; jeseni je ni bilo treba beliti, in od takrat vpeljali smo navado, da to delo opravljamo vzpomlad. Če je velika noč pozno, zgodi se o takratnih počitnicah; ako ne, pa konec meseca aprila. (V teku let zapazili smo iz skušnje tudi to, da je o polni luni beliti najboljše!) — Brez lastne hvale naj bo povedano, da se je že marsikdo, ki je obiskal o poletji našo šolo, začudil nad njeno snago. A to je pa po večjem le zarad tega, ker šolo vzpomlad pobelimo in dobro osnažimo.

Ker govorim že o prijaznosti šolske sôbe, naj o tej priliki omenim še nekaj družega. Pred več leti videl sem v nekem mestu na Hrvatskem, da so ondi do malega pri vseh lepših hišah

*) Morda tudi kaj več.

Ured.

imeli »pólkna« (gotovo nam Slovanom vzeta beseda: poluókna) pobarvana na notranjo stran **zeleno**, na zvonaj pa belkasto. Glej, mislil sem si, kako je to praktično! in kar je še dokaj več: kako zdravo za oči! Ko smo kmalo zatim barvali na novo poluókna naše šole, posnemali smo ta vzgled, in ker jih imamo zaradi preobilne svetlobe po letu navadno na pol zaprte, viditi je malo drugač, kakor da bi bila okna zagrnjena z zelenimi »roléti«. Zlasti kadar solnce sije, daje to očem jako dobrodejno senco, in dela šolsko dvorano tim bolj prijazno in prijetno. — S tem pa nočem kratkomalo reči, ravno tako naj se povsod zgodi! Pri nas gledé beljave ne odstopimo več od vpeljane navade, in če nas hoče kdo v enem ali drugem posnemati, prepričal se bode sam, da svetovali smo mu dobro!

Jos. Levičnik.

Z Radovice. Gospod Jurij Režek, učitelj v Kranji, podaril je tukajšnji ubogi šolski mladini do 300 pisank, peres in držal, za kar se mu lepo zahvaljuje *šolsko voditeljstvo.*

Iz Ljubljane. Pogreb prevzvišenega knezoškofa dr. Jan. Krizostoma Pogačarja je bil pretečeni ponedeljek (28. preteč. m.) zelo slovesen. Za križem šli so sirote dečki in deklice, učenci vseh mestnih ljudskih šol, razni zavodi, moško in žensko učiteljsko izobraževališče, realka, gimnazija i. dr. Slovesno opravilo vodil je prevzvišeni Goriški nadškof dr. Zorn.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na dvorazrednici v Trebnjem, služba drugega učitelja s 400 gold. letne plače. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svétu v Novem mestu do 10. t. m. V enorazrednici v Šent-Lamprehtu s 400 gld. letne plače in s stanovanjem. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svétu v Litiji do 5. t. m.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Iz Jesenic na Dolenjskem je šel g. Ljud. Vagaja za začasnega učitelja v Kopanje v Ljubljanski okolici. Ta služba pa se je podelila potr. učiteljskemu pripravniku, g. Kavalár-ju; pa se jej je odpovedal.

V založbi tiskarne R. Milica v Ljubljani:

Octo toni psalmorum, za 4 moške glase, 5 kr.

Vers. „Gloria Patri“ post Introitum, za 4 glase, 5 kr.

Kranjska z Avstrijo in Avstrijska himna 5 kr.

Šolska mladina o 600letnici. (L. Belar.) 4 kr.

Avstrijska himna, za 4 glase, 2 kr.

Österreichische Volkshymne, 4-stimmig, 2 kr.

23 cerkvenih pesem (23 Kirchenlieder) 25 kr.

Cerkvene pesmi (Mašna pesem — Sveto rešnje teló — Marijina pesem — Zahvalna) 2 kr.

Svete pesmi za šolsko mladost. (A. Praprotnik.) Pomnožene, 15 kr.

Pesmaričica po številkah za nežno mladino. (A. Foerster.) 15 kr.

Nauk o harmoniji in generalbasu itd. (A. Foerster.) 1 gld. 30 kr.

Šopek mičnih napevov za šolo in dom. (F. Stegnar.) 30 kr.

Šopek mičnih pesen za šolo in dom, t. j. ravno te pesni brez napevov. (F. Stegnar.) 6 kr.

Pri vpeljevanji novega župnika, 15 kr.